

ТЕМА 3

Аналіз розвитку та результативності діяльності підприємства

1. Аналіз руху грошових коштів

2. Аналіз ділової активності підприємства

3. Аналіз фінансових результатів діяльності

1. Аналіз руху грошових коштів

Під *грошовими потоками* розуміють всі надходження та виплати грошових коштів.

Надходження грошових коштів називається *позитивним грошовим потоком*,
вибуття – *негативним*.

Різниця між позитивним і негативним грошовими потоками є *чистим грошовим потоком*.

Етапи аналізу руху грошових потоків:

Етап 1. Аналіз позитивного грошового потоку

1.1. Аналіз структури джерел надходження грошових коштів

1.2. Аналіз динаміки джерел надходження грошових коштів

1.3. Зіставлення темпів приросту позитивного грошового потоку з темпами приросту обсягів виробництва та реалізації продукції

Етап 2. Аналіз негативного грошового потоку

2.1. Аналіз структури напрямів використання грошових коштів

2.2. Аналіз динаміки використання грошових коштів

Таблиця 1. Аналіз руху грошових коштів

№ з/п	Грошові потоки	Початок періоду		Кінець періоду		Відхилення		
		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	Пунктів структури, %
1.	Позитивний грошовий потік							
1.1.	Операційна діяльність							
1.1.1	...							
	<i>Разом від операційної діяльності</i>							
1.2.	Фінансова діяльність							
1.2.1	...							
	<i>Разом від фінансової діяльності</i>							
1.3.	Інвестиційна діяльність							
1.3.1	...							
	<i>Разом від інвестиційної діяльності</i>							
	Разом позитивний грошовий потік							
2.	Негативний грошовий потік							
2.1.	Операційна діяльність							
2.1.1	...							
	<i>Разом від операційної діяльності</i>							
2.2.	Фінансова діяльність							
2.2.1	...							
	<i>Разом від фінансової діяльності</i>							
2.3.	Інвестиційна діяльність							
2.3.1	...							
	<i>Разом від інвестиційної діяльності</i>							
	Разом негативний грошовий потік							
	Разом чистий грошовий потік							

Етап 3. Аналіз чистого грошового потоку

3.1. Оцінка збалансованості позитивного та негативного потоків

3.2. Аналіз якості чистого грошового потоку

Етап 4. Аналіз грошового потоку за видами діяльності

4.1. Аналіз структури грошового потоку від операційної діяльності

4.2. Аналіз структури грошового потоку від інвестиційної діяльності

4.3. Аналіз структури грошового потоку від фінансової діяльності

Етап 5. Аналіз відхилення залишку грошових коштів від чистого фінансового результату

5.1. Оцінка наявності грошових коштів

5.2. Відхилення залишку грошових коштів від фінансового результату

Етап 6. Аналіз ефективності використання грошових коштів

1. Рентабельність залишку грошових коштів (P_3)

$$P_3 = \frac{\Phi_p}{ГКЗ_c} 100$$

Φ_p – фінансовий результат діяльності підприємства, грн. ; $ГКЗ_c$ – середній залишок грошових коштів, грн.

Показує суму прибутку (збитку), яка припадає на 1 грн. грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства в середньому протягом періоду, що досліджується.

2. Рентабельність витрачених грошових коштів (R_v)

$$R_v = \frac{\Phi_p}{ГП_H} 100$$

$ГП_H$ – негативний грошовий потік, грн.

Показує суму прибутку (збитку), яка припадає на 1 грн. грошових коштів, витрачених підприємством за період, що досліджується

3. Рентабельність грошових коштів отриманих (Ротр)

$$P_{\text{отр.}} = \frac{\Phi_p}{\Gamma\Pi_{\text{п}}} 100$$

$\Gamma\Pi_{\text{п}}$ – позитивний грошовий потік, грн.

Показує суму прибутку (збитку), яка припадає на 1 грн. грошових коштів, які отримало підприємство за період, що досліджується

4. Рентабельність чистого грошового потоку (Рч)

$$P_{\text{ч}} = \frac{\Phi_{\text{р}}}{\Gamma\Pi_{\text{ч}}} 100$$

$\Gamma\Pi_{\text{ч}}$ – чистий грошовий потік, грн.

Сума прибутку (збитку) на 1 грн. чистого грошового потоку

5. Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку (K_d)

$$K_d = \frac{ГП_ч}{(K + \Delta Z + D)}$$

K – виплати за позиками, грн.; ΔZ – приріст залишків оборотних активів, грн.; D – виплати за дивідендами власникам підприємства, грн.

Визначає достатність чистого грошового потоку, який створюється підприємством, з урахуванням потреб фінансування

6. Коефіцієнт ефективності грошових потоків (K_E)

$$K_E = \frac{\Gamma\Pi_{\text{ч}}}{\Gamma\Pi_{\text{н}}}$$

Показує скільки чистого грошового потоку припадає на 1 грн. витрачених грошових коштів

Етап 7. Аналіз достатності надходження грошових коштів

Визначення оптимального залишку грошових коштів

$$ГКЗ_0 = \frac{C_B - З}{Т О Б А}$$

ГКЗ₀ – оптимальний залишок грошових коштів, грн.; *C_B* – собівартість реалізованої продукції, грн.; *З* – сума амортизаційних відрахувань за період, грн.; *Т О Б А* – період обороту оборотних активів, дні.

Показує оптимальний залишок грошових коштів

Визначення оптимального залишку грошових коштів: світові практики

Модель Баумола прийнятна для підприємств, грошові витрати яких стабільні та прогнозовані.

Модель, розроблена Міллером і Орром, допомагає з'ясувати: як підприємству слід управляти своїм грошовим запасом, якщо неможливо передбачити щоденне витрачання та надходження грошових коштів. Модель базується на припущенні, що надходження і витрачання грошей від періоду до періоду є незалежними випадковими подіями.

Рис. 1. Модель Міллера-Орра

Етапи формування моделі Міллера-Орра:

1. Встановлюється *мінімальна величина грошових коштів* (O_n), яку доцільно постійно мати на поточному рахунку.
2. За даними минулих періодів визначається *варіація щоденного надходження засобів на поточний рахунок* (V).
3. Визначаються *витрати зі зберігання засобів на поточному рахунку* (P_k) (у розмірі ставки щоденного доходу за короткостроковими цінними паперами, що обертаються на ринку) і *витрати із взаємної трансформації грошових коштів і цінних паперів* (P_T) (наприклад, комісійні, що сплачуються в пунктах обміну валюти).

4. Розраховується *розмах варіації залишку грошових коштів на поточному рахунку* (S) :

$$S = 3 \times 3 \sqrt{\frac{3 \times P_T \times V}{4 \times P_K}}$$

5. Розраховується *верхня межа грошових коштів на банківському рахунку* (O_v):

$$O_v = O_H + S$$

6. Визначається *точка повернення* (T_v) – величину залишку грошових коштів на банківському рахунку, до якої необхідно повернутися у випадку, якщо фактичний залишок засобів на поточному рахунку досягає верхньої або нижньої межі:

$$T_v = O_n + \frac{S}{3}$$

2. Аналіз ділової активності підприємства

Рис. 2. Види ділової активності

Етапи аналізу ділової активності:

Етап 1. Загальна оцінка динамічності (розвитку) діяльності підприємства.

1.1. Порівняння темпів зміни основних показників обсягу діяльності:

$$t_{\Pi} > t_{OP} > t_{BK} > t_A > 100 \%,$$

де t_{Π} – темп зростання (зменшення) чистого прибутку, %;

t_{OP} – темп зростання (зменшення) виручки від реалізації, %;

t_{BK} – темп зростання (зменшення) власного капіталу, %

t_A – темп зростання (зменшення) вартості активів (валюти балансу), %.

Співвідношення означає наступні причинно-наслідкові зв'язки:

1) *нерівність* $t_A > 100\%$ означає збільшення масштабів діяльності підприємства, тобто зростання його економічного потенціалу;

2) *нерівність* $t_{BK} > t_A$ означає, що власний капітал зростає більшими темпами за темпи нарощування економічного потенціалу, тобто відбувається підвищення ефективності використання активів підприємства, їх віддача;

3) *нерівність* $t_{OP} > t_{BK}$ означає, що обсяги реалізації зростають більшими темпами за темпи зростання власного капіталу, тобто відбувається підвищення ефективності використання власного капіталу підприємства;

4) *нерівність $t_{\Pi} > t_{OP}$* засвідчує прискорення зростання прибутку і відповідно:

- якщо темпи зростання прибутку більші за темпи зростання обсягу продажу, це може бути результатом *зниження собівартості*;
- якщо темпи зростання прибутку більші за темпи зростання активів, а темпи зростання обсягу продаж – менші, то підвищення ефективності використання активів відбувалося тільки за рахунок *зростання цін на продукцію (роботи, послуги)*.

1.2. Оцінка стійкості економічного зростання

Коефіцієнт стійкості економічного зростання (Кст)

$$K_{CT} = \frac{ЧП - D_{ув}}{ВК} = \frac{Pr}{ВК}$$

де $ЧП$ – чистий прибуток, грн.; $D_{ув}$ – сума дивідендів, що виплачується акціонерам, грн.; $ВК$ – власний капітал, грн.; Pr – реінвестований прибуток, грн.

Показує якими темпами в середньому зростає економічний потенціал підприємства

Етап 2. Аналіз оборотності та ефективності використання ресурсів підприємства

1. Коефіцієнт оборотності активів (K_{oa})

$$K_{oa} = \frac{ЧД}{СВБ}$$

де $ЧД$ – чистий дохід, грн.; $СВБ$ – середня вартість активів, грн.

Позитивна тенденція: *зростання*

Показує, скільки разів за період обертається капітал, що вкладений в активи підприємства

2. Коефіцієнт оборотності оборотних активів ($K_{ООБЗ}$)

$$K_{ООБЗ} = \frac{ЧД}{СВОБЗ}$$

де СВОБЗ – середньорічна вартість оборотних засобів, грн.

Позитивна тенденція: *зростання*

Характеризує швидкість обороту оборотних активів підприємства за період або суму доходу, яка отримується з кожної гривні, вкладеної в оборотні активи

3. Коефіцієнт оборотності запасів (K_{03})

$$K_{03} = \frac{ЧД}{СЗ}$$

де СЗ – середньорічна вартість запасів, грн.

Позитивна тенденція: *зростання*

Показує кількість оборотів запасів за період.

4. Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках (дебіторської заборгованості) ($K_{\text{ОДЗ}}$)

$$K_{\text{ОДЗ}} = \frac{\text{ЧД}}{\text{СДЗ}}$$

де СДЗ – середньорічна сума дебіторської заборгованості, грн.

Позитивна тенденція: *зростання*

Показує кількість оборотів дебіторської заборгованості за період

5. *Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($K_{OKЗ}$)*

$$K_{OKЗ} = \frac{ЧД}{СКЗ}$$

де СКЗ – середня сума кредиторської заборгованості, грн.

Позитивна тенденція: *зменшення*

Кількість оборотів кредиторської заборгованості за аналізований період

6. Коефіцієнт завантаженості активів ($K_{за}$)

$$K_{за} = \frac{СВБ}{ЧД}$$

Позитивна тенденція: зменшення

Показує ефективність використання активів підприємства

7. Коефіцієнт завантаженості активів в обороті (К_{зао})

$$K_{\text{зао}} = \frac{\text{СОБЗ}}{\text{ЧД}}$$

Позитивна тенденція: зменшення

Показує ефективність використання оборотних засобів підприємства

8. Тривалість операційного циклу (ОЦ)

$$\text{ОЦ} = \text{Тз} + \text{Тдз}$$

де Тз – період обороту запасів, днів; Тдз – період обороту дебіторської заборгованості, днів.

Позитивна тенденція: зменшення

Показує період від моменту придбання запасів до погашення дебіторської заборгованості

9. Тривалість фінансового циклу (ФЦ)

$$\text{ФЦ} = \text{ОЦ} - \text{Ткз}$$

де Ткз – період обороту кредиторської заборгованості, днів.

Позитивна тенденція: *зменшення*

Показує період від моменту погашення кредиторської заборгованості до погашення дебіторської заборгованості

Етап 3. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості

3.1. Оцінка розміру і динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості.

3.2. Аналіз структури дебіторської та кредиторської заборгованості за термінами виникнення для з'ясування стану розрахунково-платіжної дисципліни (табл. 1)

Таблиця 2. Аналіз стану дебіторської (кредиторської) заборгованості

№ з/п	Строки погашення дебіторської (кредиторської) заборгованості	Дебіторська (кредиторська) заборгованість за товари, роботи, послуги		Інша поточна дебіторська (кредиторська) заборгованість		Разом	
		сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %
1	До 3 місяців						
2	Від 3 до 6 місяців						
3	Від 6 до 12 місяців						
4	Більше року						
Разом							

3.3. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості

Таблиця 3. Розрахунковий баланс підприємства, тис. грн.

<i>Показники</i>	<i>На початок звітнього періоду</i>	<i>На кінець звітнього періоду</i>	<i>Відхилення</i>	
			<i>абсолютне</i>	<i>відносне, %</i>
Дебіторська заборгованість				
Кредиторська заборгованість				
Активне сальдо				X
Пасивне сальдо				X

3.4. Аналіз оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості

1. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (КОДЗ)

$$K_{\text{одз}} = \frac{\text{ЧД}}{\text{СДЗ}}$$

де СДЗ – середня сума дебіторської заборгованості, грн.

Позитивна тенденція: *зростання*

Характеризує швидкість обороту дебіторської заборгованості

2. Тривалість погашення дебіторської заборгованості ($T_{обдз}$)

$$T_{обдз} = \frac{Д}{K_{одз}}$$

де Д – дні періоду

Позитивна тенденція: *зниження*

Визначає терміни погашення дебіторської заборгованості

3. Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів (Чдз)

$$Ч_{дз} = \frac{ДЗ}{ОбА} \times 100\%$$

ДЗ – сума дебіторської заборгованості, грн.

Характеризує частку дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів підприємства

4. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($K_{OKЗ}$)

$$K_{OKЗ} = \frac{ЧД}{СКЗ}$$

де СКЗ – середня сума кредиторської заборгованості, грн.

Позитивна тенденція: *зростання*

Характеризує швидкість обороту кредиторської заборгованості

5. Тривалість погашення кредиторської заборгованості ($T_{обкз}$)

$$T_{обкз} = \frac{Д}{K_{окз}}$$

де $Д$ – дні періоду

Позитивна тенденція: *зниження*

Визначає терміни погашення кредиторської заборгованості

Можливі пропозиції за результатами аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості:

- 1) слідкувати за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості;
- 2) орієнтуватися на збільшення кількості замовників для зменшення ризику неоплати;
- 3) контролювати стан розрахунків за простроченою заборгованістю;
- 4) своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської та кредиторської заборгованості, до яких, в першу чергу, відносять прострочену заборгованість постачальникам і прострочену заборгованість покупцям понад трьох місяців, заборгованість за платежами до бюджету тощо.

3. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Послідовність проведення аналізу:

Етап 1. Аналіз обсягів, динаміки та структури фінансових результатів

Таблиця 4. Аналіз структури і динаміки доходів підприємства

№ з/п	Показники	1-й рік		2-й рік		Відхилення		
		сума, грн.	питома вага, %	сума, грн.	питома вага, %	абсолютне, грн.	відносне, %	пунктів структури
1	Доходи від операційної діяльності							
1.1								
1.2								
	<i>Разом доходів від операційної діяльності</i>							
2	Доходи від фінансової діяльності							
2.1								
2.2								
	<i>Разом доходів від фінансової діяльності</i>							
3	Доходи від інвестиційної діяльності							
3.1								
3.2								
	<i>Разом доходів від інвестиційної діяльності</i>							
	Всього доходів							

Таблиця 5. Аналіз структури і динаміки витрат підприємства

№ з/п	Показники	1-й рік		2-й рік		Відхилення		
		сума, грн.	питома вага, %	сума, грн.	питома вага, %	абсолютне, грн.	відносне, %	пунктів структури
1.	Витрати від операційної діяльності							
1.1								
1.2								
	<i>Разом витрат від операційної діяльності</i>							
2.	Витрати від фінансової діяльності							
2.1								
2.2								
	<i>Разом витрат від фінансової діяльності</i>							
3.	Витрати від інвестиційної діяльності							
3.1								
3.2								
	<i>Разом витрат від інвестиційної діяльності</i>							
	Всього витрат							

Таблиця 5. Аналіз структури і динаміки фінансових результатів

№ з/п	Показники	1-й рік		2-й рік		Відхилення		
		сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	абсолютне, грн.	відносне, %	пунктів структури
1	Прибуток всього, у т. ч.:							
1.1	Прибуток від операційної діяльності, у т.ч.:							
	валовий прибуток							
1.2	Прибуток від фінансової діяльності							
1.3	Прибуток від інвестиційної діяльності							

Етап 2. Аналіз фінансових результатів від різних видів діяльності

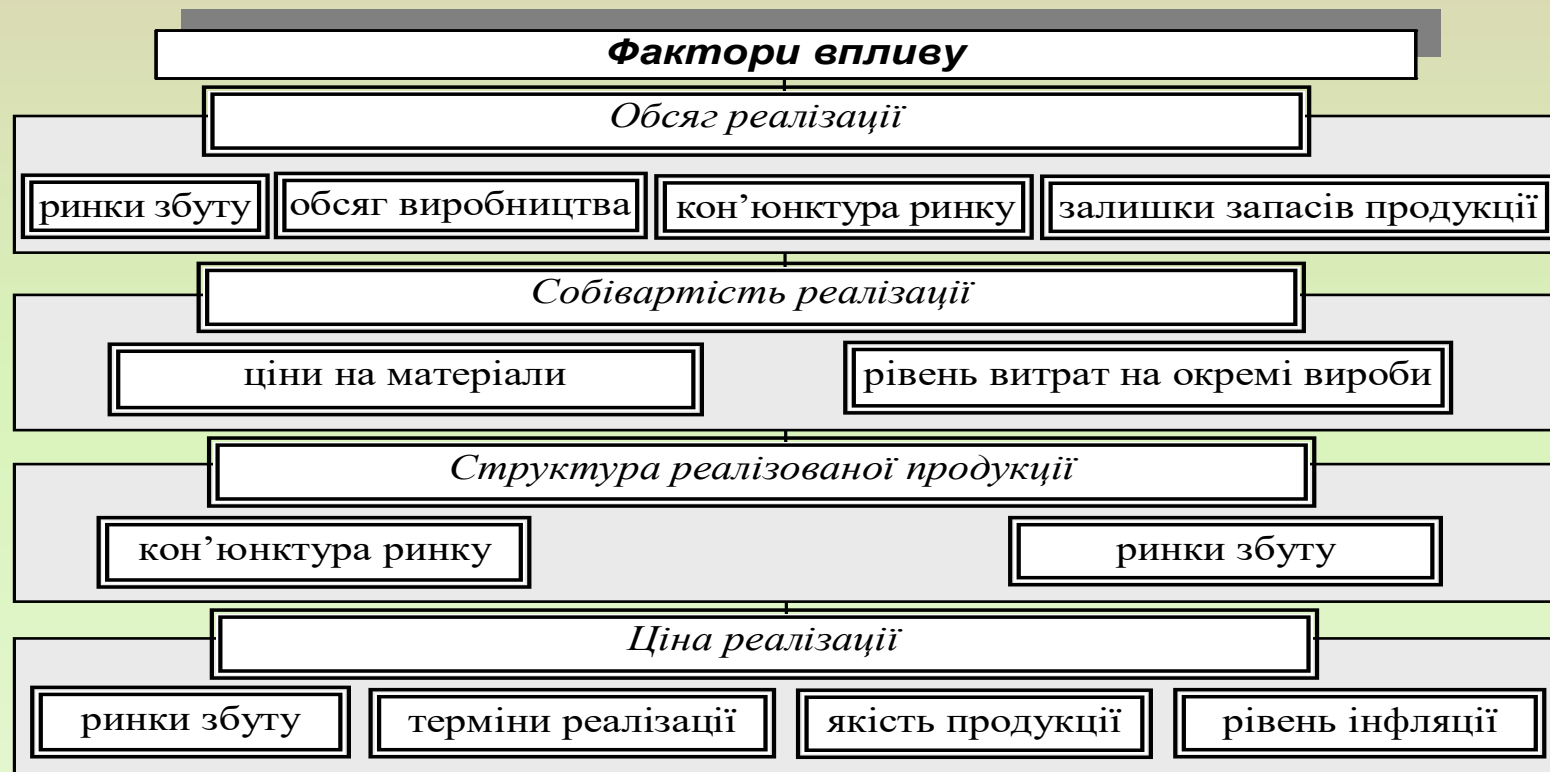

Рис 3. Фактори, що впливають на величину фінансового результату від основної діяльності

Фінансовий результат (ФР) від іншої операційної, фінансової, інвестиційної та надзвичайної діяльності визначається за формулою:

$$\mathbf{ФР = Д - В}$$

де Д – доходи; В – витрати.

Етап 3. Аналіз взаємозв'язку “витрати-обсяг-прибуток”

Основними етапами аналізу є:

- 1) збір, підготовка й аналітична обробка вихідної інформації відповідно до умов аналізу;
- 2) розрахунок умовно-постійних та умовно-змінних витрат, рівня беззбитковості та зони безпеки;
- 3) аналітичне обґрунтування обсягу реалізації, необхідного для забезпечення запланованої суми прибутку.

3) аналітичне обґрунтування обсягу реалізації, необхідного для забезпечення запланованої суми прибутку.

$$V_3 + V_{\Pi} = ТБ_{гр.од.}$$

де V_3 і V_{Π} – змінні та постійні витрати; $ТБ_{гр.од.}$ – точка беззбитковості у грошових одиницях

$$ТБ_{нат.од.} = \frac{V_{\Pi}}{Ц - V_{30}}$$

де $ТБ_{нат.од.}$ – точка беззбитковості у натуральних одиницях; V_{Π} - витрати постійні; $Ц$ – ціна одиниці продукції; V_{30} - витрати змінні на одиницю продукції.

$$ЗМ = ОР - ТБ_{нат.од.}$$

Запас міцності (ЗМ) відображає граничну величину можливого зниження обсягу реалізації (ОР) без ризику зазнати збитків

Етап 4. Аналіз показників рентабельності

ВИТРАТНІ ПОКАЗНИКИ

1. Рентабельність продукції (товарів, робіт, послуг)
(Рп)

$$P_n = \frac{ВП}{СВ} \times 100$$

ВП – валовий прибуток; *СВ* – собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)

Показує скільки отримано валового прибутку з 1 грн. понесених витрат

2. Рентабельність операційної діяльності (Род)

$$P_{od} = \frac{\Phi P_{od}}{B_{od}} \times 100$$

ΦP_{od} – фінансовий результат від операційної діяльності; B_{od} – операційні витрати

Показує скільки отримано прибутку від операційної діяльності з 1 грн. операційних витрат

3. Рентабельність звичайної діяльності (Рзд)

$$P_{зд} = \frac{\Phi P_{зд}}{B_{зд}} \times 100$$

$\Phi P_{зд}$ – фінансовий результат від звичайної діяльності; $B_{зд}$ – витрати звичайної діяльності

Показує скільки отримано прибутку від звичайної діяльності з 1 грн. звичайних витрат

4. Рентабельність господарської діяльності (Ргд)

$$P_{гд} = \frac{\Phi P_{зд}}{B_з} \times 100$$

$\Phi P_{зд}$ – фінансовий результат від звичайної діяльності;
 $B_з$ – загальні витрати підприємства

Показує скільки отримано прибутку від господарської діяльності з 1 грн. загальних витрат

РЕСУРСНІ ПОКАЗНИКИ

5. Рентабельність підприємства (R_n)

$$R_n = \frac{ЧП}{СА} \times 100$$

$ЧП$ – чистий прибуток підприємства; $СА$ – середньорічна вартість активів підприємства

Показує величину чистого прибутку, яка припадає на 1 грн. активів

6. Рентабельність власного капіталу (Р_{ВК})

$$P_{BK} = \frac{\Pi_{до оп}}{СВК} \times 100$$

Π_{до оп} – прибуток до оподаткування; СВК – середньорічна вартості власного капіталу

Показує величину прибутку, яка припадає на 1 грн. власного капіталу

7. Рентабельність залученого капіталу (Рзк)

$$P_{зк} = \frac{\Pi_{до\ on}}{СЗК} \times 100$$

СЗК – середньорічна вартість залученого капіталу

Показує величину прибутку, яка припадає на 1 грн. залученого капіталу

8. Рентабельність необоротних активів (R_{HA})

$$R_{HA} = \frac{\Pi_{до\ on}}{СНА} \times 100$$

СНА – середньорічна вартість необоротних активів

Показує величину прибутку, яка припадає на 1 грн. необоротних активів

9. Рентабельність оборотних активів

$$P_{OA} = \frac{\Pi_{до\ on}}{COA} \times 100$$

COA – середньорічна вартість оборотних активів

Показує величину прибутку, яка припадає на 1 грн. оборотних активів

ДОХОДНІ ПОКАЗНИКИ

10. Валова рентабельність продажу (Рвп)

$$P_{Vn} = \frac{ВП}{ЧД} \times 100$$

ВП – валовий прибуток

Показує розмір валового прибутку, що отримується з 1 грн. доходу від продажу (продукції, товарів, робіт, послуг)

11. Чиста рентабельність продажу (Рпч)

$$P_{\text{пч}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} \times 100$$

Показує розмір чистого прибутку з 1 грн. чистого доходу від реалізації (продукції, товарів, робіт, послуг)

12. Рентабельність доходу від операційної діяльності ($R_{дод}$)

$$R_{дод} = \frac{\Phi R_{од}}{Д_{од}} \times 100$$

$\Phi R_{од}$ – фінансовий результат від операційної діяльності; $Д_{од}$ – дохід від операційної діяльності

Показує розмір прибутку з 1 грн. доходу від операційної діяльності

Етап 5. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу (ROE) за моделлю DuPont

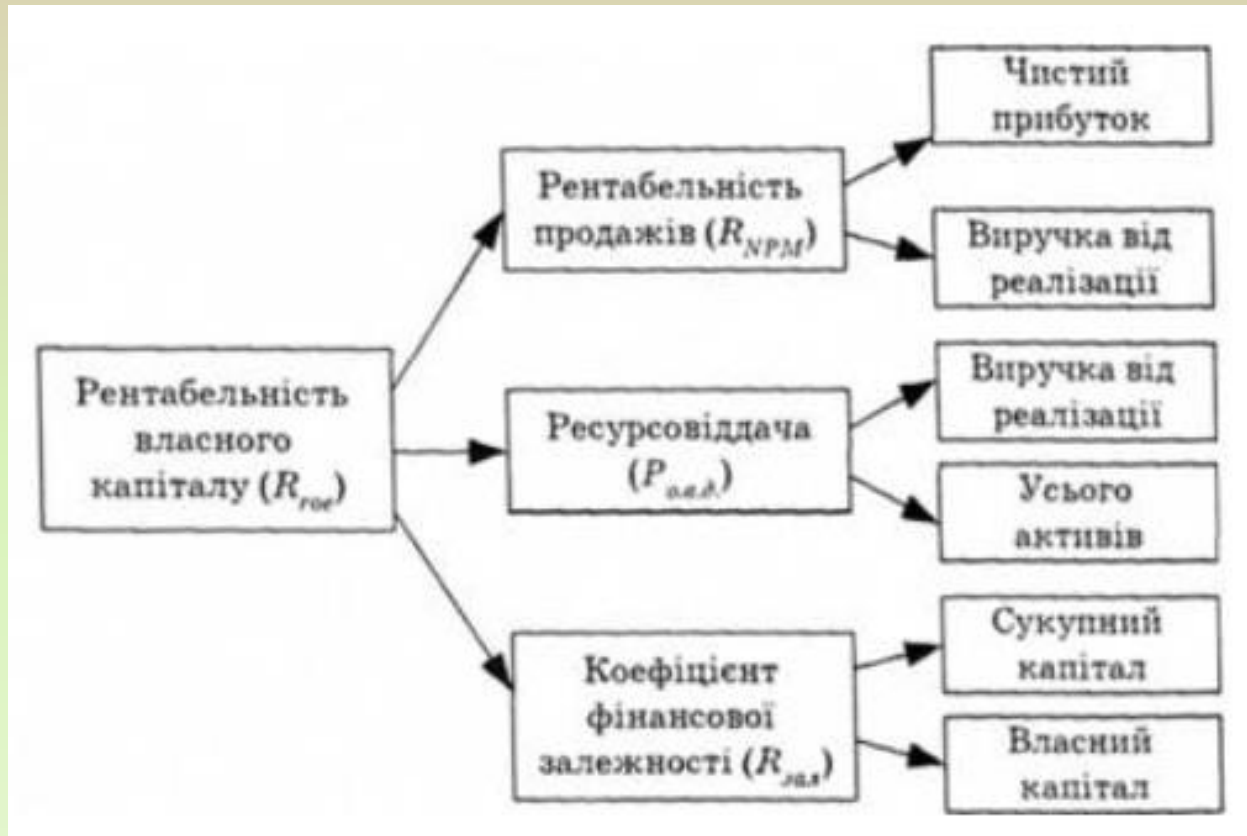

Рис. 3. Фактори впливу на рентабельність власного капіталу (ROE) за моделлю DuPont

Рентабельність власного капіталу (ROE) за моделлю DuPont

$$R_{вк} = R_{пч} \times K_{обА} \times K_{фз}$$

$R_{вк}$ – рентабельність власного капіталу (ROE) (ЧП/СВК)

$R_{пч}$ – чиста рентабельність продажу (NPM) (ЧП/ЧД)

$K_{обА}$ – коефіцієнт оборотності активів (ТАТ) (ЧД/ВБ)

$K_{фз}$ – коефіцієнт фінансової залежності (ЕМ) (ВБ/СВК)

Етап 6. Аналіз розподілу та використання прибутку підприємства, його впливу на фінансовий стан

Співвідношення використання прибутку на споживання / накопичення здійснює вирішальний вплив на фінансовий стан підприємства.

Такий взаємозв'язок характеризує категорія левериджу

Виробничий леверидж (ЛВ) полягає у потенційній можливості впливати на формування прибутку від основної діяльності за рахунок зміни обсягу виробництва (реалізації) продукції і співвідношення постійно-змінних витрат у структурі собівартості.

Тобто, зростання обсягу виробництва (реалізації) зменшує рівень постійних та змінних витрат на одиницю продукції, а, отже, збільшує прибуток на одиницю.

$$ЛВ = \frac{\Delta\Pi_p}{\Delta ОР}$$

де $\Delta\Pi_p$ – приріст прибутку від реалізації продукції, %; $\Delta ОР$ – приріст обсягу реалізації продукції (в натуральних одиницях виміру), %.

Показує рівень чутливості валового прибутку до зміни обсягу виробництва (реалізації).

Високий рівень виробничого левериджу свідчить про високий рівень виробничого ризику.

Фінансовий леверидж (ЛФ) характеризується потенційною можливістю впливати на фінансові результати та рентабельність підприємства шляхом зміни обсягу та структури пасивів за рахунок залучених коштів (довгострокових кредитів банку, облігаційних позик тощо)

Дає змогу оптимізувати співвідношення між власними та залученими ресурсами та визначити їх вплив на прибуток

Підприємства мають враховувати фінансовий леверидж *при оцінці граничної межі збільшення обсягу позикового фінансування відносно власного капіталу*, враховуючи зростання фінансових ризиків, що призведе до підвищення процентних ставок.

$$ЛФ = \frac{\Delta\Pi_{ч}}{\Delta\Pi_{о}}$$

де $\Delta\Pi_{ч}$ – приріст чистого прибутку, %; $\Delta\Pi_{до оп.}$ – приріст прибутку до оподаткування, %.

Ефект фінансового левериджу допомагає визначити зміну операційного прибутку і його вплив на чистий прибуток.

Наприклад, якщо ефект фінансового левериджу дорівнює 1,2, то зростання операційного прибутку на 6 % приведе до зростання чистого прибутку на 7,2 % ($1,2 \times 6 \% = 7,2 \%$).

Зростання рівня фінансового левериджу характеризує зростання фінансового ризику.

Позитивним буде значення фінансового левериджу за умови, що рентабельність капіталу вище ставки залученого капіталу.

Приклад. Якщо підприємство фінансує придбання активів у сумі 100 тис. грн за рахунок власного капіталу з очікуваним обсягом прибутку — 15 тис. грн на рік, тоді рентабельність власного капіталу становитиме 15 %.

За умов, що 60 % необхідного капіталу — це власні кошти підприємства, а решта — позиковий капітал з фіксованою ставкою процента 12 %. Тоді процентні платежі становитимуть 4,8 тис. грн, і як наслідок — прибуток до оподаткування зменшиться і буде 10,2 тис. грн, а рентабельність власного капіталу зросте до 17 %.

Виходячи з цього і враховуючи різну структуру капіталу, підприємства за однакового рівня рентабельності активів можуть змінювати рентабельність власного капіталу. Різниця $(17 - 15) = 2$ % і буде ефектом фінансового левериджу.

Використання позикового капіталу у фінансовій практиці підприємства доречно за умов, якщо його вартість є нижчою за очікувану рентабельність активів.

Натомість, підвищення питомої ваги позикового капіталу, підвищує фінансові ризики власників підприємства, що спричиняє підвищення очікуваного рівня рентабельності власного капіталу, так і ризиків кредиторів, і підвищення ними процентних ставок.

Виробничо-фінансовий леверидж (ЛВФ) застосовується для визначення оптимальної структури та обсягу необхідних залучених коштів з урахуванням платності останніх

$$\text{ЛВФ} = \text{ЛВ} \times \text{ЛФ}$$

Відображає взаємозв'язок трьох показників: виручки, витрат виробничого та фінансового характеру і чистого прибутку.

Етап 7. Аналіз резервів збільшення прибутку та підвищення рентабельності

Основою загального прибутку є прибуток від основної діяльності, резервами збільшення якого є:

- *збільшення обсягу реалізації* продукції (робіт, послуг);
- *зниження собівартості* продукції (робіт, послуг);
- *підвищення ціни реалізації* за умови підвищення якості продукції, продажу на більш вигідних ринках збуту.